تلاش برای تبدیل پاییز به فصل گردشگری همدان

همدان در تلاش است با برگزاری جشنواره‌های پاییزی، فصل جدیدی از گردشگری را در این شهر رقم بزند و از ظرفیت‌های تاریخی، طبیعی و فرهنگی خود برای جذب مسافران استفاده کند.

محمود مسگریان، رئیس شورای اسلامی شهر همدان، با اشاره به برنامه‌های پاییزی این شهر گفت جشنواره‌ها علاوه بر معرفی جاذبه‌های گردشگری همدان در سطح ملی، فرصتی برای افزایش نشاط اجتماعی و حضور خانواده‌ها، به‌ویژه کودکان و نوجوانان، فراهم می‌کنند.

او با تأکید بر این‌که گردشگری همدان نباید تنها به بهار و تابستان محدود شود، افزود: ظرفیت‌های تاریخی، طبیعی و فرهنگی این شهر می‌تواند در فصل پاییز نیز گردشگران بسیاری را جذب کند.

به گفته مسگریان، برگزاری این جشنواره‌ها با مصوبه شورای شهر و به همت شهرداری در دستور کار قرار گرفته است. او همچنین مشارکت هنرمندان، فعالان صنایع دستی، مراکز اقامتی و کسب‌وکارهای محلی را برای موفقیت این رویدادها ضروری دانست.

هدف این برنامه‌ها، ایجاد فضایی شاد و خانوادگی در کنار معرفی هویت تاریخی و فرهنگی همدان عنوان شده است.

جام جم
۶ | ایران
IRAN
شنبه ■ ۷ آذر ۱۴۰۵ ■ شماره ۷۴۸۰

میراث

نغمه‌های بوشهر در مسیر ثبت ملی

آواز کار بوشهر، یکی از جلوه‌های کمتر شناخته‌شده اما ریشه‌دار موسیقی محلی جنوب ایران، قرار است با تهیه و تدوین پرونده‌ای ویژه در فهرست میراث ناملموس کشور ثبت شود؛ اقدامی که می‌تواند به حفظ و معرفی بخشی از فرهنگ شفاهی و سنت‌های موسیقایی مردم این منطقه کمک کند. به گزارش خبرفوری، علی ماهینی، معاون میراث‌فرهنگی استان بوشهر، روز پنجشنبه پنجم آذر ۱۴۰۵ از آغاز اقدامات لازم برای مستندسازی و آماده‌سازی پرونده ثبت ملی موسیقی آواز کار بوشهر خبر داد. او با اشاره به پیوند عمیق موسیقی با زندگی روزمره مردم این استان گفت: موسیقی در بوشهر تنها یک ابزار سرگرمی یا اجرای هنری نبوده، بلکه در طول سالیان طولانی با فعالیت‌های اجتماعی و معیشتی مردم، به‌ویژه در ارتباط با دریا و مشاغل سنتی، همراه بوده است. به گفته ماهینی، آوازهای کار بخشی از میراث فرهنگی و معنوی مردم بوشهر هستند که نسل به نسل منتقل شده‌اند و ثبت و ضبط آنها می‌تواند نقش مهمی در جلوگیری از فراموشی این سنت‌ها داشته باشد.

از ساروج کوبی تا کار در دریا

روایت موسیقایی مشاغل سنتی

آواز کار بوشهری مجموعه‌ای از نغمه‌هایی است که در جریان فعالیت‌های روزمره و مشاغل سنتی شکل گرفته‌اند. این آوازها علاوه بر جنبه موسیقایی، بازتابی از شیوه زندگی، همکاری اجتماعی و تجربه‌های کاری مردم جنوب ایران هستند. براساس توضیحات معاون میراث فرهنگی استان بوشهر، این میراث موسیقایی بخش‌های مختلفی دارد که از جمله آنها می‌توان به آواز کار ساروج‌کوبی، آواز کار بنایی، آواز کار دریا، آواز کار نخل و آواز کار دیمیت اشاره کرد. هریک از این‌گونه‌های آوازی با نوعی از فعالیت‌های سنتی مردم منطقه ارتباط دارد و بخشی از فرهنگ کار و زندگی در بوشهر را بازتاب می‌دهد.

تلاشی برای حفظ میراث موسیقایی جنوب

آماده‌سازی پرونده ثبت ملی آواز کار بوشهر در شرایطی دنبال می‌شود که بسیاری از سنت‌های شفاهی و شیوه‌های قدیمی کار، با تغییر سبک زندگی و کمرنگ شدن برخی مشاغل سنتی، در معرض فراموشی قرار گرفته‌اند. مستندسازی این آوازها، ثبت شیوه اجرا و شناسایی روایتگران و آشنایان با این سنت‌ها می‌تواند به انتقال آنها به نسل‌های آینده کمک کند. ماهینی اعلام کرده اقدامات اولیه برای مستندسازی، تهیه و ارسال پرونده این میراث معنوی انجام شده است. با این حال، ثبت ملی این اثر هنوز نهایی نشده و پرونده در مرحله آماده‌سازی و پیگیری قرار دارد. به این ترتیب، آواز کار بوشهر می‌تواند فرصتی تازه برای معرفی موسیقی بومی جنوب ایران و توجه بیشتر به میراث فرهنگی ناملموس این منطقه فراهم کند.

اخبار

آوای هیرکان
بازگشت موسیقی بومی مازندران

نخستین جشنواره موسیقی مقامی و فولکلور غرب مازندران با عنوان «آوای هیرکان» با هدف احیای نغمه‌های محلی و معرفی هنرمندان بومی برگزار شد. این جشنواره پس از حدود هفت ماه برنامه‌ریزی، در دو بخش تک‌نوازی و گروه‌نوازی میزبان ۲۰ نوازنده و ۹ گروه موسیقی از شهرهای نور، نوشهر، چالوس و رامسر بود. برگزارکنندگان می‌گویند موسیقی بومی مناطق کلارستاق و کجور با وجود پیشینه غنی، در سال‌های اخیر کمتر مورد توجه قرار گرفته است. حفظ اصالت نغمه‌ها و سازهای محلی، شناسایی استعدادهای جوان و انتقال میراث موسیقایی به نسل آینده از اهداف این رویداد است. مسئولان امیدوارند این جشنواره در سال‌های آینده به سطح استانی و سپس ملی گسترش پیدا کند.

شناسایی بیش از ۱۵۰ اثر تاریخی در همدان

بیش از ۱۵۰ اثر تاریخی منقول و غیرمنقول در استان همدان شناسایی شده است. این اقدام با هدف مستندسازی، حفاظت و معرفی ظرفیت‌های تاریخی و فرهنگی این استان انجام شده و آثار شناسایی شده پس از بررسی کارشناسی، برای طی مراحل ثبت ملی ارزیابی می‌شوند. همدان با برخورداری از پیشینه تمدنی کهن و آثار ارزشمندی همچون هگمتانه، گنجنامه و بناهای تاریخی متعدد، یکی از مهم‌ترین مناطق میراثی کشور به‌شمار می‌رود. شناسایی این آثار می‌تواند زمینه حفاظت قانونی، جلوگیری از تخریب و معرفی بهتر ظرفیت‌های گردشگری و فرهنگی استان را فراهم کند.

مجموعه تاریخی بسطام ایسنا

قدم زدن در راه عارفان

از بسطام تا قونیه؛ وقتی شهرهای عارفان ایران به یک مسیر گردشگری تبدیل می‌شوند

ایران را می‌توان از مسیرهای مختلفی شناخت؛ از جاده‌های تاریخی و بناهای باستانی گرفته تا شهرهایی که نام‌شان با شعر، حکمت و عرفان گره خورده است. در گوشه‌وکنار این سرزمین، شهرهایی وجود دارند که هرکدام بخشی از تاریخ اندیشه و معنویت ایرانی را در خود جای داده‌اند؛ شهرهایی که روزگاری محل زندگی، سلوک و اندیشه بزرگانی بوده‌اند که آثار و آموزه‌های‌شان از مرزهای جغرافیایی ایران فراتر رفته است. حالا ایده ایجاد یک مسیر مشترک میان شهرهای مفاخر عرفان و حکمت ایران می‌تواند فرصتی تازه برای بازتعریف گردشگری فرهنگی کشور باشد؛ مسیری که به جای معرفی جداگانه آرامگاه‌ها و بناهای تاریخی، آنها را در قالب یک روایت به هم پیوسته به گردشگران داخلی و خارجی معرفی کند. خبر درباره شکل‌گیری «راهگذر حکمت و عرفان ایران» با مشارکت شهرهای تاریخی و عرفانی، بار دیگر این پرسش را مطرح کرده است که آیا می‌توان از میراث پراکنده عارفان ایرانی، یک مسیر گردشگری منسجم و حتی یک برند بین‌المللی ساخت؟

بسطام؛ نقطه آغاز سفر به جهان عرفان

در این مسیر، بسطام می‌تواند یکی از مهم‌ترین نقاط آغاز باشد؛ شهری تاریخی در نزدیکی شاهرود که نامش با ابویزید بسطامی، مشهور به بایزید بسطامی و ملقب به سلطان‌العارفین، پیوند خورده است. بایزید از چهره‌های تأثیرگذار عرفان اسلامی در قرن سوم هجری بود. اندیشه‌های او درباره عشق الهی، رهایی از خودخواهی و تجربه معنوی، تأثیر عمیقی بر جریان‌های بعدی تصوف گذاشت. مجموعه تاریخی بسطام نیز تنها یک آرامگاه نیست؛ این مجموعه با آثار معماری و تاریخی متعدد، ظرفیت آن را دارد که به یک مقصد مستقل گردشگری فرهنگی تبدیل شود. گردشگری در این شهر می‌تواند از معرفی زندگی بایزید آغاز شود و با روایت تاریخ تصوف و معماری مجموعه تاریخی ادامه پیدا کند. در فاصله نه‌چندان دور از بسطام، خرقان و آرامگاه شیخ ابوالحسن خرقانی قرار دارد؛ عارفی که نامش با مفاهیمی چون انسان‌دوستی، مدارا و نگاه فراتر از مرزبندی‌های اجتماعی و مذهبی شناخته می‌شود. کنار هم قرار گرفتن بسطام و خرقان، نخستین حلقه طبیعی یک مسیر عرفانی در استان سمنان را شکل می‌دهد.

از سمنان تا سهرورد؛ پیوند عرفان و فلسفه

گام بعدی می‌تواند به شهر سمنان و میراث علاءالدوله سمنانی برسد؛ عارفی نامدار از قرن هفتم و هشتم هجری که در شکل‌گیری و گسترش اندیشه عرفانی ایران جایگاه مهمی دارد. در ادامه این مسیر، سهرورد در استان زنجان قرار می‌گیرد؛ شهری که نامش با شیخ شهاب‌الدین یحیی سهروردی، بنیان‌گذار حکمت اشراق، گره خورده است. سهروردی را نمی‌توان صرفا در چارچوب عرفان عملی بررسی کرد. او با پیوند دادن فلسفه، شهود و معرفت، مکتبی فکری پدید آورد که بعدها به یکی از جریان‌های مهم فلسفه اسلامی تبدیل شد. قرارگرفتن سهرورد در امتداد مسیر بسطام و سمنان، این فرصت را فراهم می‌کند که گردشگر با دو وجه مکمل میراث فکری ایران آشنا شود: عرفانی که بر تجربه درونی و سلوک معنوی تأکید دارد و حکمتی که می‌کوشد شناخت عقلی را با شهود پیوند بزند.

خوی؛ ایستگاه شمس و آغاز یک پیوند فرامرزی

در شمال غرب ایران، خوی می‌تواند یکی از مهم‌ترین ایستگاه‌های این مسیر باشد؛ شهری که آرامگاه شمس تبریزی را در خود جای داده است.

شمس تبریزی، عارف و اندیشمندی است که نامش بیش از هر چیز با دگرگونی روحی مولانا جلال‌الدین محمد بلخی پیوند خورده است. ملاقات این دو شخصیت، یکی از تأثیرگذارترین رویدادهای تاریخ ادبیات و عرفان فارسی به‌شمار می‌رود.

آرامگاه شمس در خوی می‌تواند مقصدی مهم برای گردشگرانی باشد که از طریق آثار مولانا با عرفان ایرانی آشنا شده‌اند. اهمیت این شهر زمانی بیشتر می‌شود که بدانیم مسیر پیشنهادی می‌تواند از خوی فراتر برود و به قونیه در ترکیه برسد؛ شهری که آرامگاه مولانا در آن قرار دارد.

به این ترتیب، یک مسیر گردشگری از بسطام و خرقان آغاز می‌شود، از سمنان و سهرورد می‌گذرد، به خوی می‌رسد و در نهایت با قونیه پیوند می‌خورد. چنین مسیری می‌تواند روایت مشترک فرهنگ ایرانی و میراث معنوی منطقه را به گردشگران بین‌المللی معرفی کند.

نیشابور، سبزوار و آمل؛ حلقه‌های مکمل یک شبکه فرهنگی

البته جغرافیای عرفان ایران به بسطام، سمنان، سهرورد و خوی محدود نمی‌شود. در شرق و شمال کشور نیز شهرهایی وجود دارند که می‌توانند به این شبکه فرهنگی متصل شوند.

نیشابور یکی از مهم‌ترین آنهاست؛ شهری که نام عطار نیشابوری و خیام را در حافظه تاریخی خود دارد. عطار، شاعر و عارف بزرگ قرن ششم و هفتم هجری، با آثاری همچون «منطق‌الطیر» و «تذکره‌الاولیا» از تأثیرگذارترین چهره‌های عرفان فارسی است. آرامگاه او در نیشابور می‌تواند یکی از اصلی‌ترین مقاصد گردشگری این مسیر باشد. در کنار نیشابور، سبزوار نیز با میراث تاریخی و فرهنگی خود ظرفیت حضور در این شبکه را دارد. ارتباط این شهر با جریان‌های فکری و فرهنگی خراسان، آن را به حلقه‌ای مکمل برای معرفی تاریخ اندیشه در شرق ایران تبدیل می‌کند. آمل نیز می‌تواند در این طرح جایگاه ویژه‌ای داشته باشد. این شهر در شمال ایران، از ظرفیت‌های تاریخی و فرهنگی قابل توجهی برخوردار است و پیوند آن با شهرهایی همچون نیشابور، سبزوار و بسطام می‌تواند به گسترش همکاری‌های فرهنگی میان مناطق مختلف کشور کمک کند.

در واقع، امضای تفاهم‌نامه خواهرخواندگی میان آمل، نیشابور، سبزوار و بسطام با محوریت «خط عرفان» نشان می‌دهد که ایده اتصال شهرهای دارای میراث معنوی، از مرحله طرح و پیشنهاد فراتر رفته و وارد مرحله همکاری میان مدیریت‌های شهری شده است.

چگونه می‌توان این شهرها را به یک مسیر گردشگری تبدیل کرد؟

ایجاد مسیر گردشگری عرفانی صرفا به نصب تابلو در جاده‌ها یا معرفی چند آرامگاه محدود نمی‌شود. برای موفقیت چنین طرحی، باید یک برنامه جامع طراحی شود که شهرها را از نظر حمل‌ونقل، اقامت، خدمات گردشگری و محتوای فرهنگی به یکدیگر متصل کند. نخستین گام، طراحی چند مسیر مکمل است؛ به‌گونه‌ای که گردشگر بتواند براساس زمان و علاقه خود، سفر کوتاه یا بلندمدتی را انتخاب کند. برای مثال، مسیر بسطام، خرقان و سمنان می‌تواند یک برنامه چندروزه باشد و مسیر گسترده‌تر بسطام، سهرورد، خوی و قونیه به‌عنوان یک سفر فرهنگی فرامرزی معرفی شود. در کنار آن، مسیر نیشابور، سبزوار، بسطام و آمل نیز می‌تواند شبکه شمالی و شرقی این طرح را شکل دهد.

گام دوم، تولید محتوای معتبر و جذاب درباره هر شهر است. زندگی‌نامه عارفان، آثار مکتوب، داستان‌های تاریخی، بناهای مرتبط و حتی موسیقی و هنرهای محلی می‌توانند بخشی از تجربه سفر باشند. ایجاد موزه‌های کوچک عرفان، برگزاری نشست‌های ادبی و فلسفی و طراحی تورهای تخصصی نیز می‌تواند به جذابیت این مسیر اضافه کند.

از سوی دیگر، استفاده از فناوری‌های جدید مانند راهنمای صوتی چندزبانه، نقشه دیجیتال و سامانه رزرو یکپارچه، امکان معرفی این مسیر به گردشگران خارجی را فراهم می‌کند.

فرصتی برای اقتصاد شهرها و دیپلماسی فرهنگی ایران

اهمیت چنین طرحی تنها در معرفی مفاخر گذشته نیست. گردشگری عرفانی می‌تواند به ایجاد فرصت‌های اقتصادی در شهرهای کمتر شناخته‌شده کمک کند. رونق اقامتگاه‌های بوم‌گردی، رستوران‌های محلی، صنایع‌دستی، حمل‌ونقل و کسب‌وکارهای کوچک از جمله منافعی است که در صورت اجرای درست این طرح نصیب جوامع محلی خواهد شد.

از سوی دیگر، نام‌هایی مانند عطار، مولانا، شمس، سهروردی و بایزید بسطامی در خارج از مرزهای ایران نیز شناخته شده‌اند. همین موضوع ظرفیت کم‌نظیری برای جذب گردشگران علاقه‌مند به ادبیات، فلسفه و عرفان فراهم می‌کند.

البته نباید فراموش کرد که تبدیل این ایده به یک مقصد گردشگری بین‌المللی، به سرمایه‌گذاری، حفاظت از آثار تاریخی، مدیریت یکپارچه و همکاری مستمر میان شهرها نیاز دارد. تفاهم‌نامه‌ها و نشست‌های فرهنگی زمانی ارزش واقعی پیدا می‌کنند که به برنامه‌های اجرایی، بودجه مشخص و خدمات قابل استفاده برای گردشگران منتهی شوند.

ایران برای ساختن چنین مسیری، نیازی به خلق یک هویت تازه ندارد؛ این هویت قرن‌ها پیش در آثار و اندیشه‌های بزرگانش شکل گرفته است. آنچه امروز ضرورت دارد، کنار هم قرار دادن این میراث پراکنده و تبدیل آن به یک تجربه منسجم است.

شاید روزی گردشگری که سفر خود را از آرامگاه بایزید در بسطام آغاز می‌کند، در خوی به یاد شمس بیفتد، در نیشابور با جهان عطار آشنا شود و در قونیه به آرامگاه مولانا برسد؛ سفری که در آن، جاده‌ها تنها فاصله میان شهرها را کم نمی‌کنند، بلکه تاریخ چندصدساله اندیشه و معنویت را به یکدیگر پیوند می‌دهند.

یاسه‌چاه؛ روستایی عجیب که کوچه ندارد!

در میان روستاهای تاریخی ایران، یاسه‌چاه در شهرستان سامان استان چهارمحال‌وبختیاری ویژگی متفاوتی دارد؛ روستایی که در بافت قدیمی آن خبری از کوچه‌های معمولی نیست و ساکنان برای رفت‌وآمد از دالان‌های سرپوشیده و باریک استفاده می‌کنند.

این روستای تاریخی با معماری منحصربه‌فرد و پیشینه‌ای متعلق به دوره صفویه، یکی از نمونه‌های جالب سکونتگاه‌های سنتی ایران به‌شمار می‌رود. خانه‌های یاسه‌چاه به شکلی فشرده و در کنار یکدیگر ساخته شده‌اند؛ به‌گونه‌ای که دیوار خانه‌ها به هم متصلند و فضای مستقلی برای شکل‌گیری کوچه‌های متعارف باقی نمانده است.

چرا یاسه‌چاه کوچه ندارد؟

محدودیت زمین و شرایط جغرافیایی منطقه، از عوامل اصلی شکل‌گیری این معماری متفاوت بوده است. در نتیجه، مسیرهای ارتباطی روستا به جای کوچه‌های روباز، در قالب دالان‌هایی طراحی شده‌اند که از میان خانه‌ها عبور می‌کنند. این گذرگاه‌های سرپوشیده علاوه بر ایجاد ارتباط میان بخش‌های مختلف روستا، در گذشته نقش مهمی در محافظت از ساکنان در برابر شرایط جوی داشته‌اند. معماری یاسه‌چاه تصویری از شیوه زندگی و سازگاری مردم با محدودیت‌های محیطی در گذشته ارائه می‌دهد؛ الگویی که امروزه نیز برای علاقه‌مندان به معماری بومی و گردشگری تاریخی جذابیت دارد.

تهدید نوسازی برای هویت تاریخی روستا

با وجود ارزش تاریخی و معماری خاص یاسه‌چاه، تغییرات کالبدی و ساخت‌وسازهای جدید در سال‌های اخیر، اصالت بخشی از بافت قدیمی آن را تحت تأثیر قرار داده است. کارشناسان میراث فرهنگی همواره بر ضرورت حفظ معماری سنتی چنین سکونتگاه‌هایی تأکید دارند؛ چراکه تخریب دالان‌ها و تغییر شکل خانه‌های قدیمی می‌تواند بخشی از هویت تاریخی این روستای کم‌نظیر را برای همیشه از بین ببرد.

قنات داراب دوباره جان گرفت

یکی از قنات‌های منطقه رستاق شهرستان داراب در استان فارس با اجرای عملیات مرمت و احیا، بار دیگر در مسیر بهره‌برداری قرار گرفت؛ اقدامی که با هدف تقویت منابع آب و بهبود زیرساخت‌های آبیاری کشاورزی منطقه انجام شده است.

مدیر جهاد کشاورزی شهرستان داراب از پایان عملیات مرمت و احیای ۵۰۰ متر از قنات چهارده‌رستاق خبر داده و اعلام کرده که این طرح با هدف بهبود بهره‌برداری از منابع آبی و تقویت زیرساخت‌های آبیاری کشاورزی اجرا شده است.

بازگشت قنات به چرخه بهره‌برداری

قنات‌ها از قدیمی‌ترین شیوه‌های تأمین و انتقال آب در ایران به‌شمار می‌روند؛ سازه‌هایی که طی قرن‌ها امکان دسترسی به منابع آب زیرزمینی را در مناطق خشک و نیمه‌خشک فراهم کرده‌اند. این شبکه‌های سنتی با انتقال آب از سفره‌های زیرزمینی به سطح زمین، نقش مهمی در تأمین آب مورد نیاز سکونتگاه‌ها و زمین‌های کشاورزی داشته‌اند.

در شرایطی که کاهش منابع آب و فشار بر سفره‌های زیرزمینی به یکی از چالش‌های جدی مناطق کشاورزی تبدیل شده، مرمت قنات‌های قدیمی می‌تواند بخشی از ظرفیت‌های آبی فراموش‌شده را دوباره وارد چرخه استفاده کند.

احیای قنات چهارده‌رستاق نیز در همین چارچوب انجام شده است. مرمت ۵۰۰ متر از این مسیر آبرسانی، گامی برای بهبود وضعیت بهره‌برداری از منابع آب در منطقه داراب محسوب می‌شود.

با این حال، پایداری چنین طرح‌هایی به نگهداری مستمر، مدیریت صحیح برداشت آب و جلوگیری از تخریب سازه‌های سنتی وابسته است؛ موضوعی که می‌تواند در حفظ میراث ارزشمند آبی ایران و حمایت از کشاورزی مناطق کم‌آب اهمیت داشته باشد.

